

Bibelns trovärdighet del 3

Apologetik i Sollentuna, 2019-02-23

Välkommen!

Teman för samlingar

- Vårterminen 2019:
 - Bibelns trovärdighet
- Höstterminen 2019:
 - Vetenskap och tro
- Vårterminen 2020:
 - Världsåskådningar

Vårterminen 2019

- ~~● Lördag 19 jan 11-13 Första träffen! Jesu uppståndelse~~
- ~~● Söndag 27 jan 11:00 Stefan Gustavsson (Bibels trovärdighet/auktoritet)~~
- Lördag 23 feb 11-13 Arkeologi
- Lördag 16 mars 11-13 Göran Lennartsson (Bibeln o arkeologi)
- Onsdag 10 april 19-21
- Söndag 5 maj 11:00 Sven Almkvist (samma Gud i NT o GT)
- Onsdag 22 maj 19-21

Hållpunkter idag 23/2

1. Bibelns kanon
2. Har vi kunskap om originalet och kopiorna?
3. Originalet jämfört med historiska och arkeologiska fynd
4. Är Bibelns innehåll konsekvent? Profetior?
5. Samtal i smågrupper
6. Avslutning

1. Bibels kanon

Lagen (pentateuk)	Historiska böcker	Poesi och vishet	Profeterna (5 stora)	Profeterna (12 små)
Första Moseboken	Första Samuelboken	Job	Jesaja	Malaki
Andra Moseboken	Andra Samuelboken	Ester	Höga Visan	Sakarja
Tredje Moseboken	Första Kungaboken	Nehemia	Predikaren	Haggai
Fjärde Moseboken	Andra Kungaboken	Esra	Ordspråksboken	Sefanja
Femte Moseboken	Första Samuelboken	Andra Krönikaboken	Psaltaren	Habackuk
Josua	Rut	Första Krönikaboken	Job	Nahum
Domarboken	Domarboken	Andra Krönikaboken	Ester	Milka
		Första Krönikaboken	Nehemia	Jona
		Andra Krönikaboken	Esra	Obadja
		Första Krönikaboken	Höga Visan	Amos
		Andra Krönikaboken	Predikaren	Joel
		Första Krönikaboken	Ordspråksboken	Hosea
		Andra Krönikaboken	Psaltaren	Daniel
		Första Krönikaboken	Job	Hesekiel
		Andra Krönikaboken	Ester	Klagvisorerna
		Första Krönikaboken	Nehemia	Jeremia
		Andra Krönikaboken	Esra	Jesaja

Torah
(lagen)

Chetuvim
(skrifterna)

Nevi'im
(profeterna)

Tillsammans: TaNaCh

Evangelierna och
apostlagärningarna

Johannes Uppenbarelse
Judas Brev
Tredje Johannesbrevet
Andra Johannesbrevet
Första Johannesbrevet
Andra Petrusbrevet
Första Petrusbrevet
Jakobs brev
Hebreerbrevet
Brevet till Filemon
Brevet till Titus
Andra Timoteusbrevet
Första Timoteusbrevet
Andra Tessalonikerbrevet
Första Tessalonikerbrevet
Kolossierbrevet
Filipperbrevet
Efesierbrevet
Galaterbrevet
Andra Korintierbrevet
Första Korintierbrevet
Romarbrevet
Apostlagärningarna
Johannes
Lukas
Markus
Matteus

Breven och
uppenbarelser

Hur sammanställdes böckerna i Nya Testamentet? (= kanon)

- När valdes böckerna ut?
- Vem valde ut dem?
- På vilka grunder?

Nya testamentets kanon

- Böckerna inspirerade av den helige Ande
- Böckerna valdes inte ut av en enstaka person eller grupp av ledare
- De röstades inte fram på ett kyrkomöte
- Man bekräftade att böckerna var en del av kanon

Krav för en bok att ingå i NT:s kanon

- De skulle vara direkt eller indirekt skrivna av apostlar
 - Alla skrivna före år 100 e.Kr.
 - Senare böcker, efter år 100 e.Kr., var automatisk uteslutna.
- De skulle vara tidiga och spridda i många församlingar
 - Innebar att de prövats redan när vittnen och mottagare av brev etc levde
- De skulle vara i enlighet med den rätta läran, dvs Jesu och apostlarnas undervisning

När var NT:s kanon färdig?

- De flesta av NT:s böcker, fr.a. alla evangelierna och Paulus brev, var allmänt erkända vid mitten av 100-talet
- Några böcker, fr.a. korta brev och brev till enskilda personer, diskuterades vidare under 200-talet
- På slutet av 300-talet bekräftades kanon på kyrkomöten men den hade då redan varit allmänt erkänd en längre tid

2. Har vi kunskap om
originalet och kopiorna?

Film

1. Is the Bible true and reliable?
(Genesis Apologetics)

<https://www.youtube.com/watch?v=8bWojVoCKvk>

1000 BC

0

AD 1000

PRESENT

3. Originallet jämfört med historiska och arkeolo- giska fynd

ARKEOLOGI OCH BIBELN

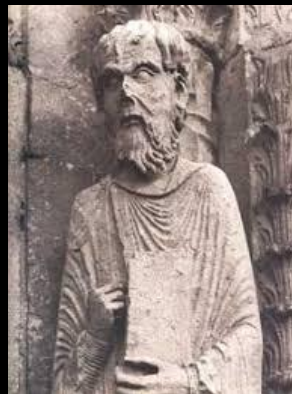
Kan arkeologin bekräfta Bibelns
trovärdighet?

ARKEOLOGI

- Ung vetenskap

ARKEOLOGI

- Ung vetenskap
- Ofullständig kunskap om det förflutna från
 - Byggnader
 - Stoder
 - Reliefer
 - Bruksföremål
 - Smycken
- Frånvaro av bevis ej bevis av frånvaro

MATERIAL

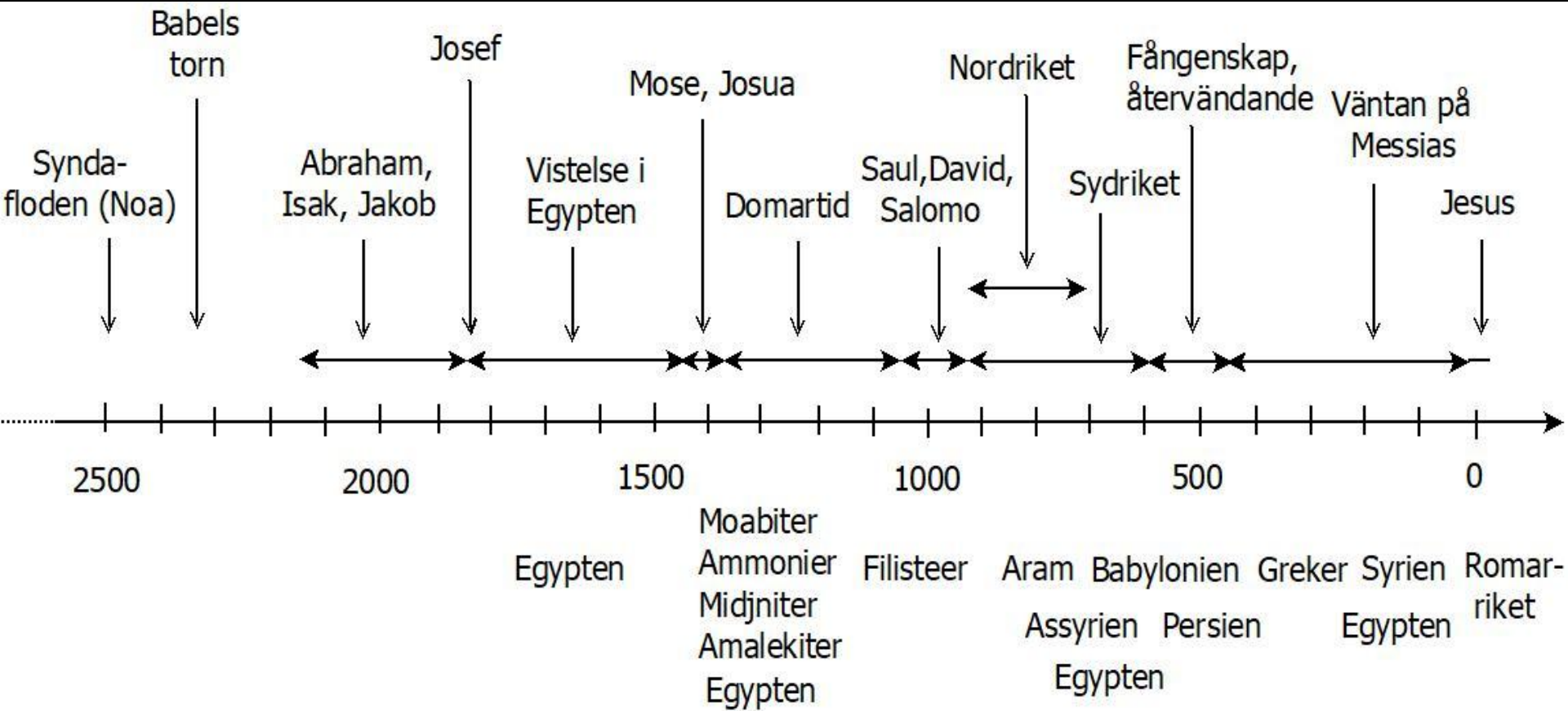
- Sten
- Torkad lera
- Papyrus
- Metaller
- Pergament

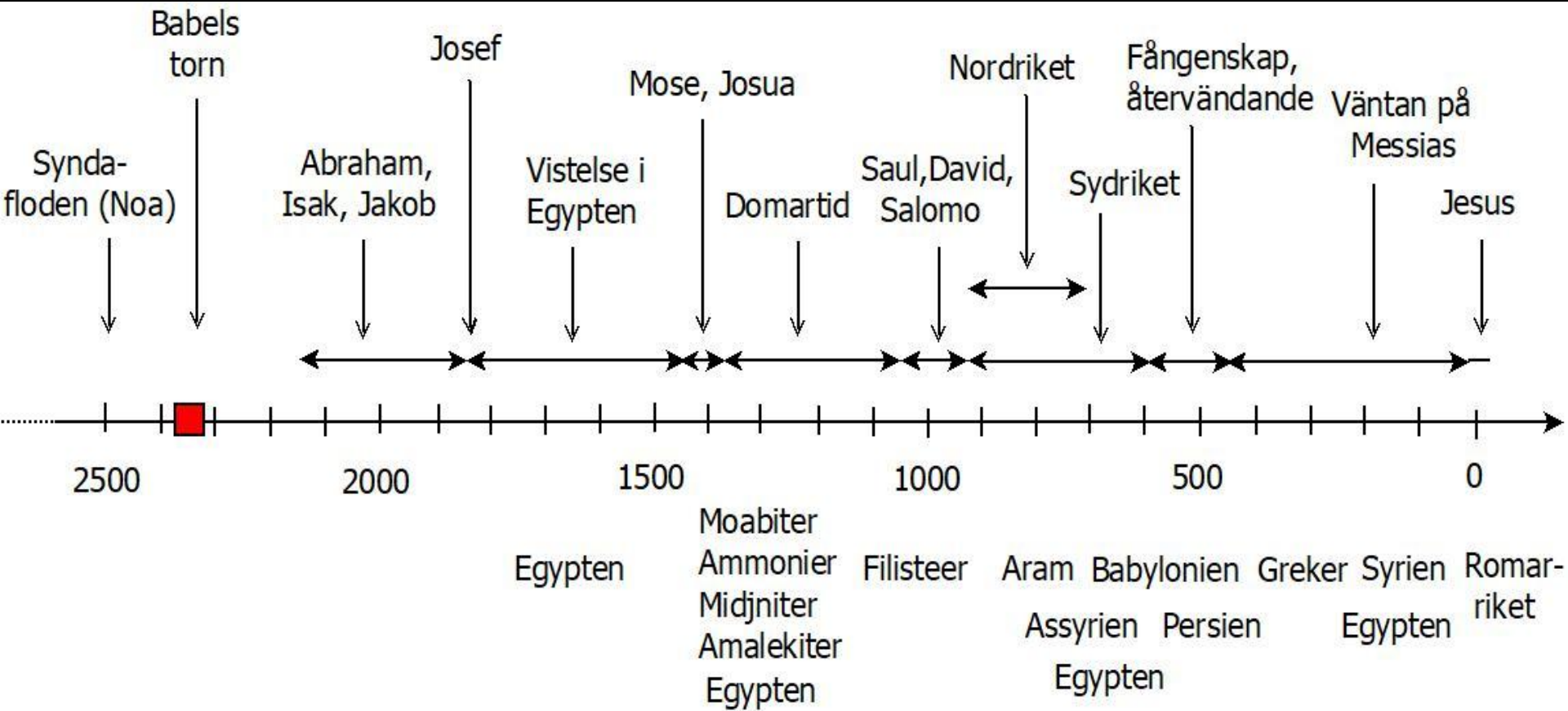
© Elliot Mazur. Photo: Ouzia Tadmor

TIDSLINJE

BABELS TORN

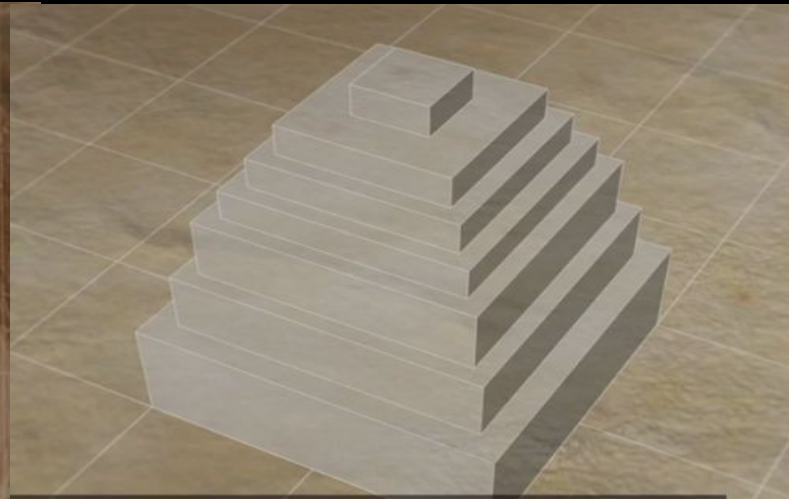
BABELS TORN

Men när människorna bröt upp och drog österut, fann de en lågslätt i Shinars land och bosatte sig där. De sade till varandra: "Kom, så slår vi tegel och bränner det!" Teglet använde de som sten, och som murbruk använde de jordbeck. Och de sade: "**Kom, så bygger vi oss en stad och ett torn med spetsen uppe i himlen!** Låt oss göra oss ett namn, så att vi inte sprids ut över hela jorden."

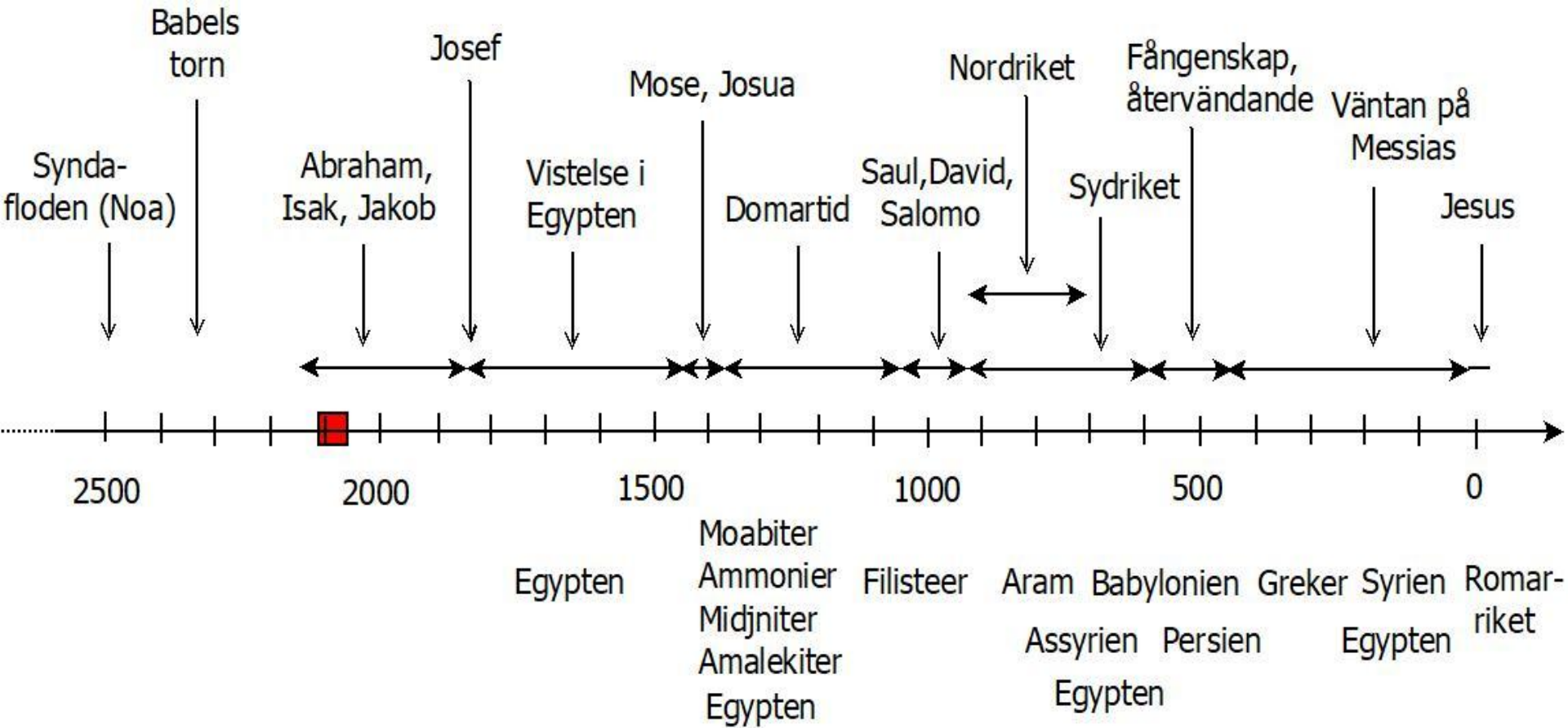
1 Mos 11:2-4

BABELS TORN ?

- Kilskrift från 600 f Kr hittad vid utgrävning av Babylon
- Babyloniske kungen Nebukadnessar restaurerar ett gammalt torn (ziggurat) kallat Etemenaki (templet för himlens och jordens kung)

SODOM OCH GOMORRA

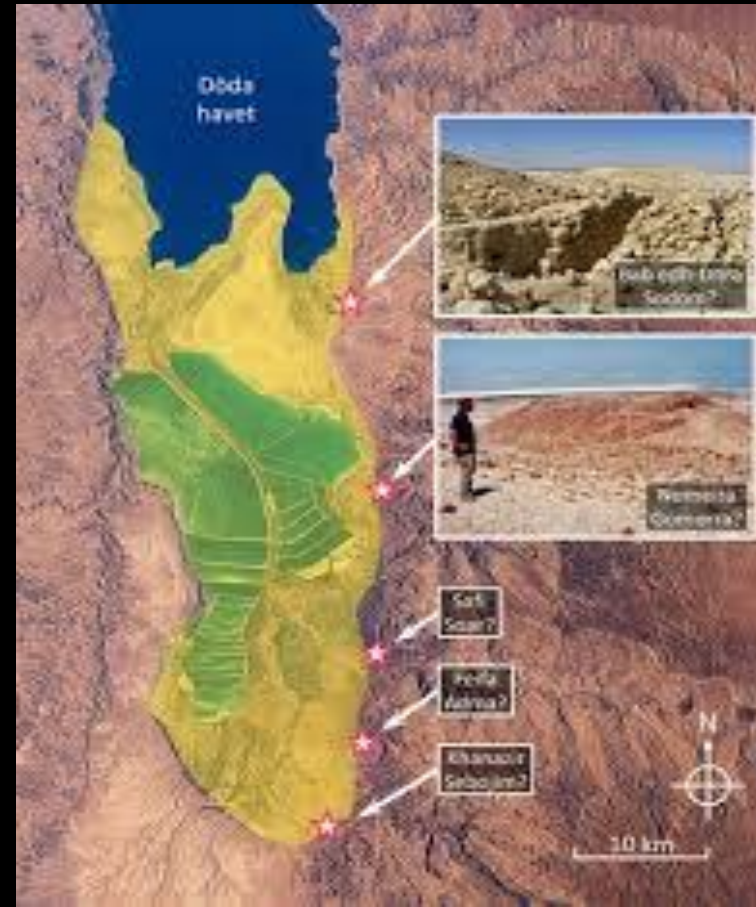

SODOM OCH GOMORRA

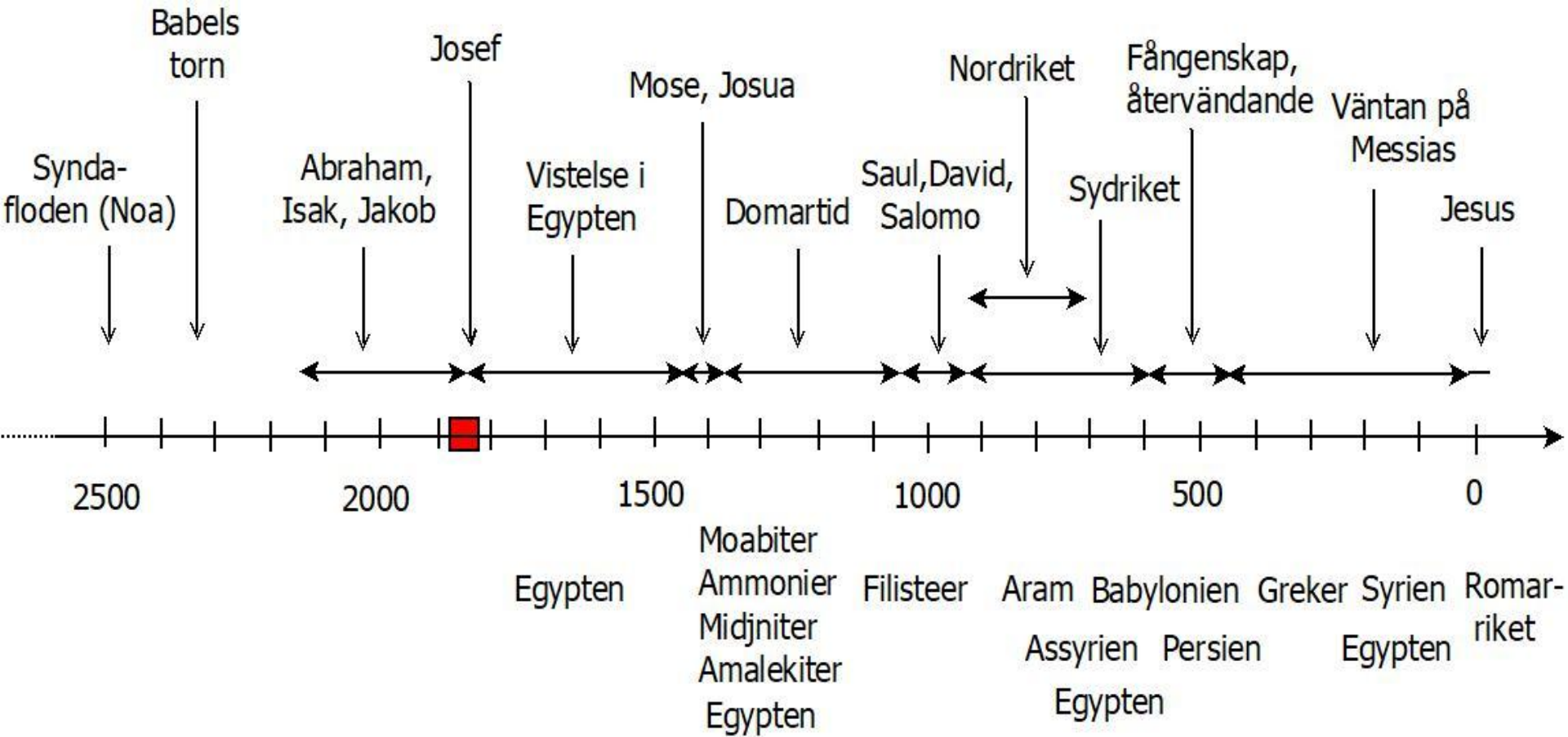
Då lät Herren svavel och eld regna ner från himlen, från Herren, över Sodom och Gomorra. Han ödelade dessa städer, hela slätten, alla som bodde i städerna och det som växte på marken. *1 Mos 19:24-25*

SODOM OCH GOMORRA?

- Utgrävning av svenska arkeologer på 1990-talet
- Då två övre städerna kan vara Sodom o Gomorra
- Båda förstörda av eld
- Båda kraftigt befästa (Lot satt i Sodoms port, 1 Mos 19:1)
- De tre övriga städerna övergavs ungefär samtidigt (Adma, Sebojim, Soar, 1 Mos 14:2,28)

JOSEF

JOSEF

Och farao sade till Josef: "Eftersom Gud har uppenbarat allt detta för dig, så finns det ingen som är så förståndig och vis som du. Du ska styra över mitt hus, och allt mitt folk ska rätta sig efter dina befallningar. Bara när det gäller tronen ska jag vara högre än du." Och farao sade till Josef: "Se, jag sätter dig över hela Egyptens land."

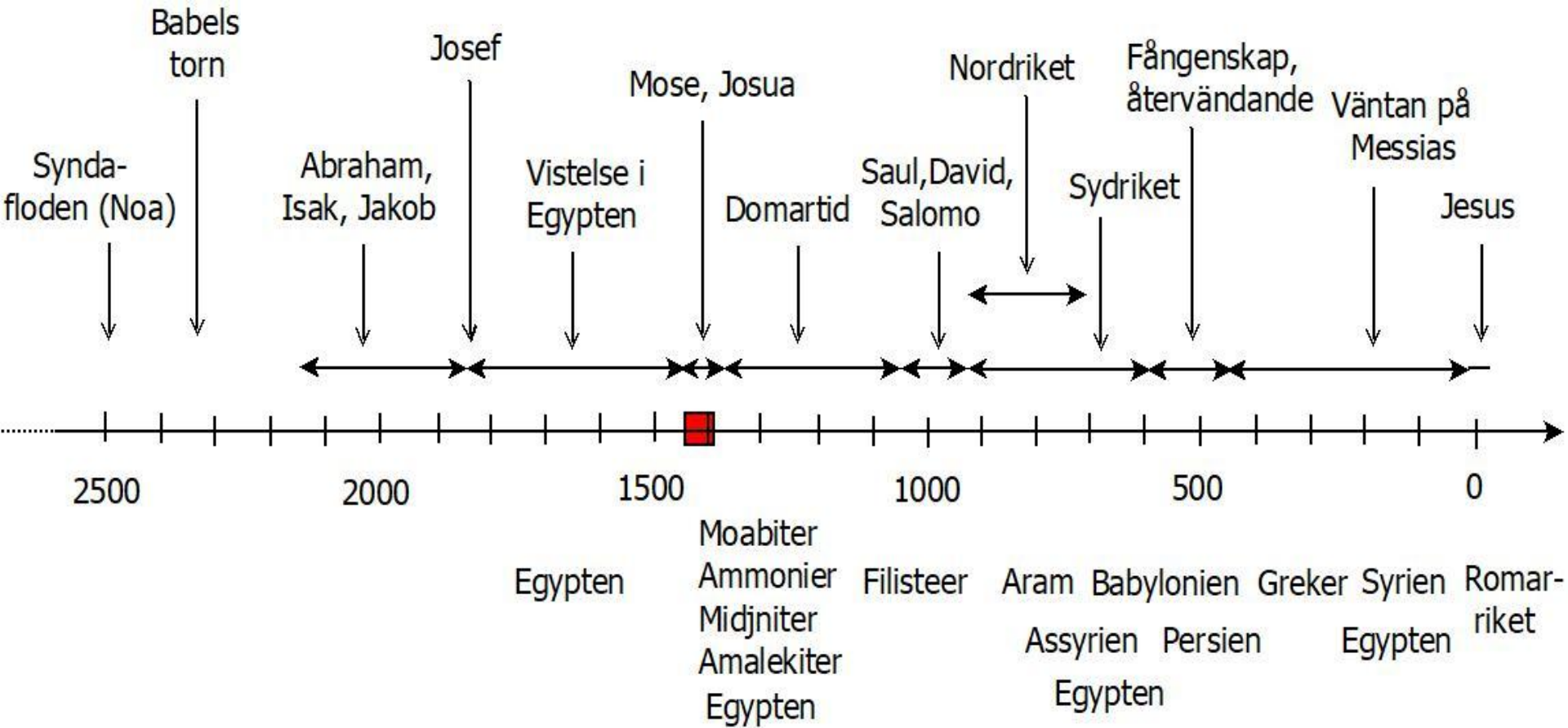
1 Mos 41:39-41

IMOTHEP = JOSEF?

- Farao Djosers närmaste man
- Sågs som universalgeni
- Ledde byggandet av Egyptens första pyramid i Sakkara
- Begravningsplatser runt pyramiden – eller sädesförvaring?
- Hungerstenen 300-t f Kr: Farao ber Imothep om hjälp inför en kommande sjuårig hungersnöd.
- Tom gravplats som kan varit Imotheps (jfr 1 Mos 50:25)
- Egyptologisk datering stämmer ej helt med Bibelns.

MOAB OCH BILEAM

MOAB OCH BILEAM

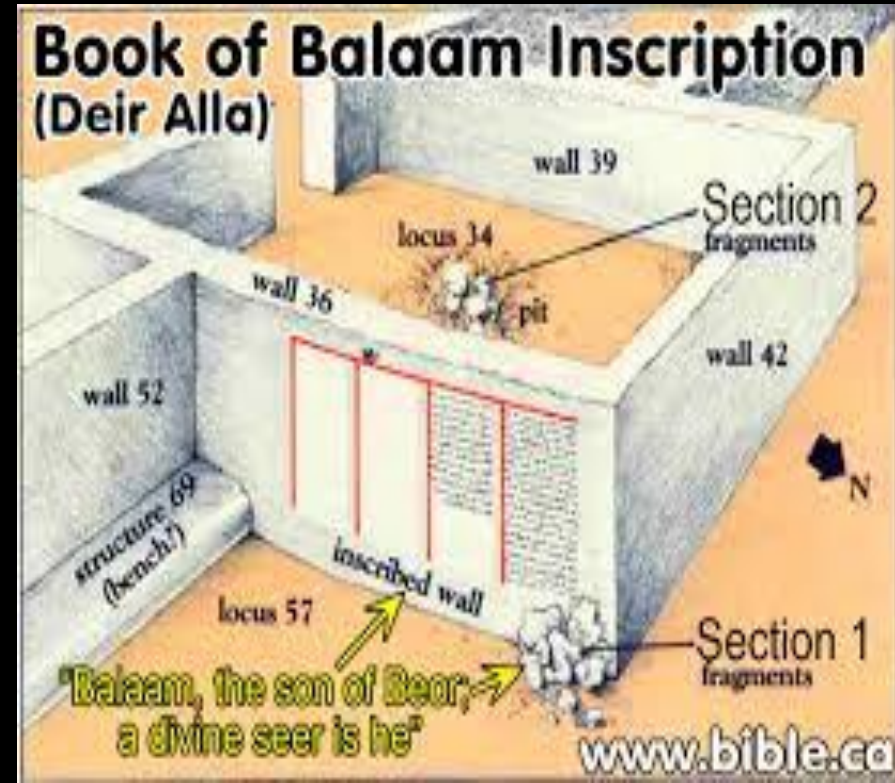
MOAB OCH BILEAM

På den tiden var **Balak, Sippors son, kung i Moab**. Han skickade sändebud till **Bileam, Beors son**, i Petor vid floden där hans folk bodde för att kalla honom till sig, och han lät säga: "Nu har ett folk dragit ut ur Egypten, det täcker markens yta och har slagit sig ner mitt emot mig. Kom nu därför och förbanna det folket åt mig, för det är starkare än jag. Kanske kan jag då slå det och driva bort det ur landet. Jag vet ju att den du välsignar är välsignad, och den du förbannar är förbannad."

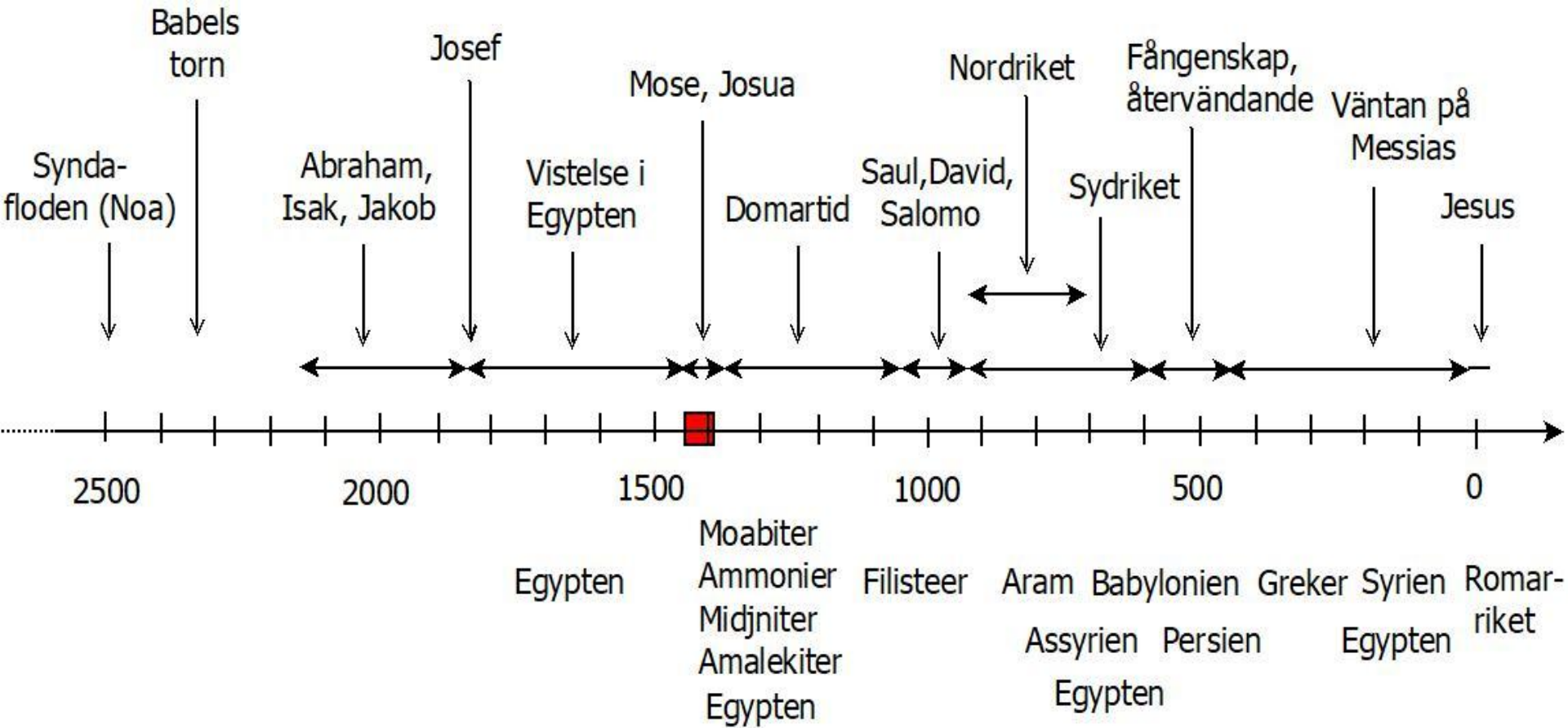
4 Mos 22:4-6

BILEAM?

- Väggskrift från 700-talet f Kr i Deir Alla, Jordanien
- Berättar om "Bileam, Beors son"
- En som kunde "se gudarna".

JERIKO INTAS

JERIKO INTAS

JERIKO INTAS

Men på sjunde dagen steg de upp tidigt, i gryningen, och tågade sedan runt staden sju gånger på samma sätt. Bara den dagen gick de sju gånger runt staden. Den sjunde gången, när prästerna blåste i basunerna, sade Josua till folket: "Höj ert härskri, för Herren har gett er staden! ... Då höjde folket ett härskri, och man blåste i basunerna. När folket hörde basunljudet höjde de ett kraftigt härskri. **Då störtade murarna samman och folket stormade in i staden, var och en rakt fram, och intog staden.**

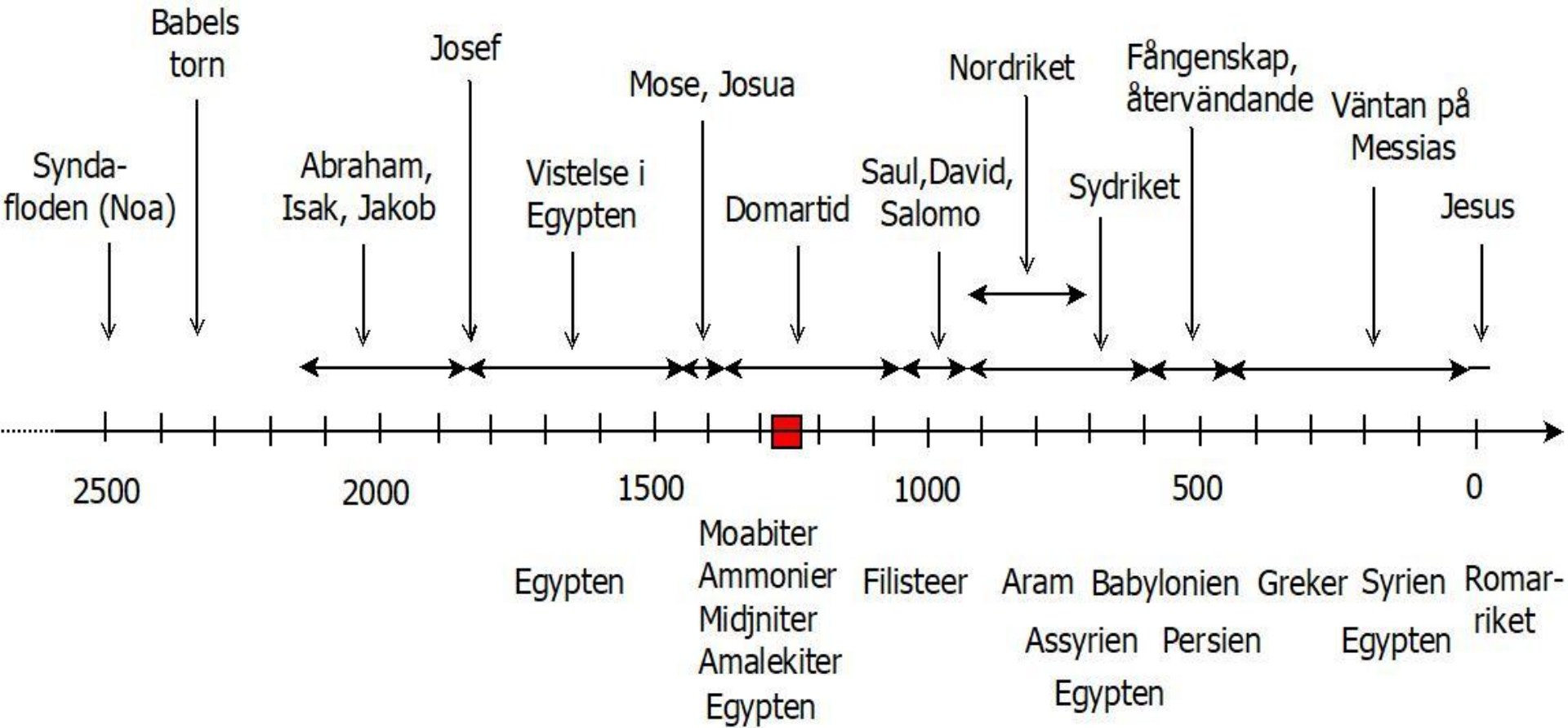
Jos 6:15-16,20

JERIKO INTAS

- Flera utgrävningar av Jeriko senaste 100 åren.
- Förstörd stadsmur - verkar ha kollapsat utåt.
- Sädesspåer hittade (kortvarig belägring, ingen plundring?).
- Delar av stadsmuren intakt, med hus uppbyggda mot sig (Rahabs hus?).
- Datering kontroversiell, men 1400 f Kr en möjlighet.

DOMARTIDEN

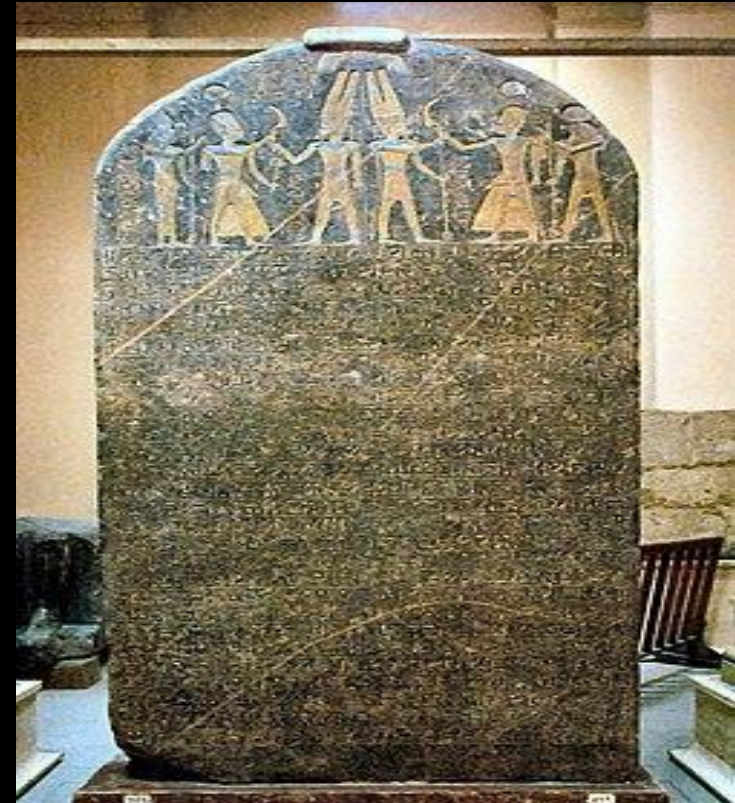

DOMARTIDEN

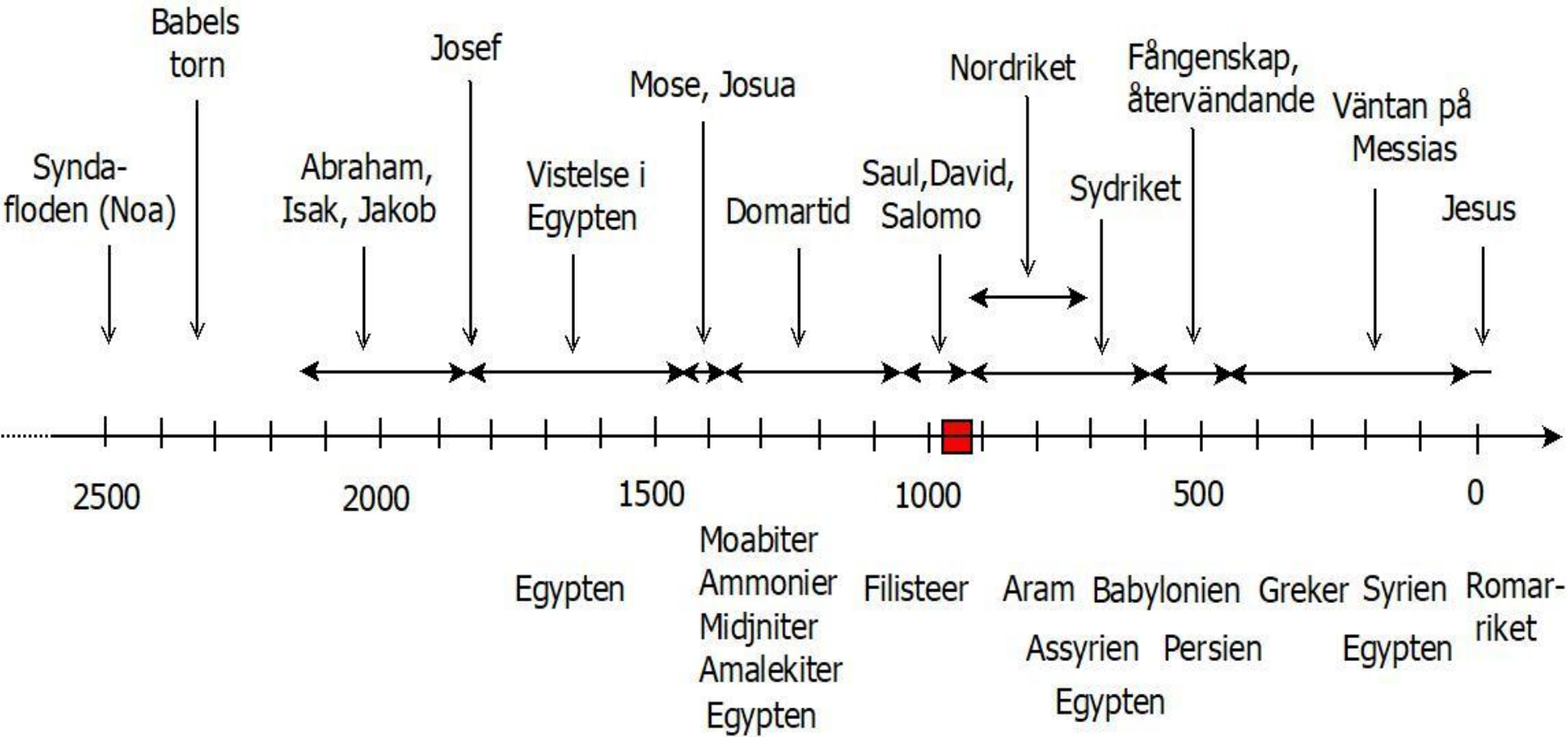

DOMARTIDEN - MERNEPTAHSTELEN

- Från Thebe i Egypten 1200 f Kr.
- Berättar att Faraon Merneptah gjort militära operationer i Kanaan.
- **Israels folk omnämnt för första gången.**
- Folk i plural → Lös statsbildning?
- Antyder svår hungersnöd i Israel (jfr Rut 1:1-6).

KUNG SALOMO

KUNG SALOMO

Salomo samlade också vagnar och ridhästar, så att han hade 1 400 vagnar och 12 000 ridhästar. Dem inrymde han dels i vagnstäderna, dels i Jerusalem hos kungen själv. ... Hästarna som Salomo skaffade kom från Egypten. En del av kungens uppköpare hämtade ett visst antal av dem till bestämt pris.

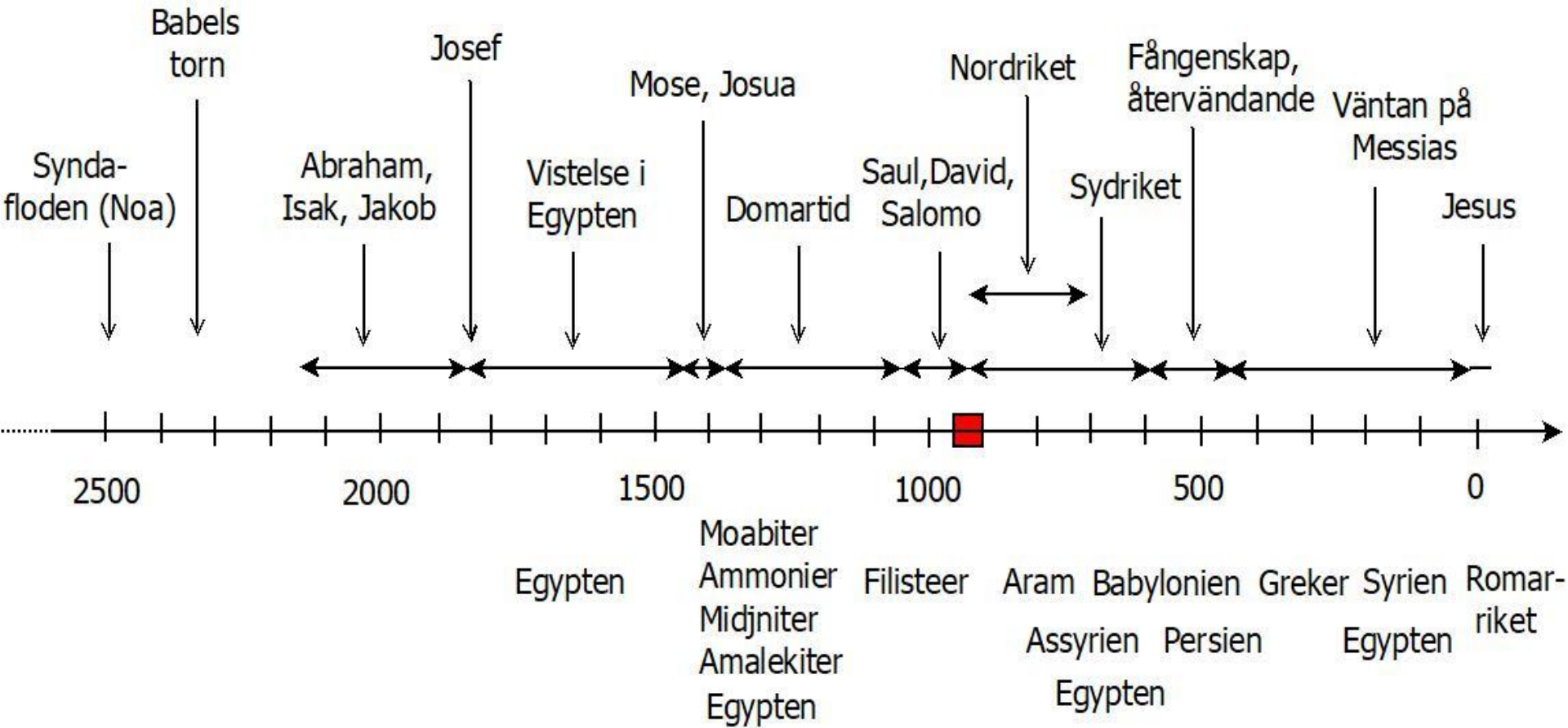
1 Kung 10:26-28

KUNG SALOMO

- 100 år gamla utgrävningar i Tel Megiddo i norra Israel.
- Bilden till höger tros ha varit del av hästfarm med 450 hästar.
- Trolig datering Salomos tid (900-talet f Kr).

RIKET DELAS

RIKET DELAS

NORDRIKET - JEROBEAM

Jerobeam tänkte inom sig: "Nu kan riket komma tillbaka till Davids hus. För om folket drar upp till Herrens hus i Jerusalem för att offra, kan folket i sitt hjärta vända tillbaka till sin herre Rehabeam, Juda kung. Då dödar de mig och vänder tillbaka till Rehabeam, Juda kung." Sedan kungen hade rådgjort om detta, lät han göra två kalvar av guld och sade till folket: "Nu får det vara nog med era färder upp till Jerusalem. Se, här är din Gud, Israel, han som har fört dig upp ur Egyptens land." Han ställde upp den ena i Betel och den andra i Dan.

1 Kung 12:25-29

NORDRIKET - JEROBEAM

- Arkeologer har hittat kultplats i Dan.
- Inskription "Till guden som finns i Dan".
- Guldkalven kan ha stått på den kvadratiska plattformen till höger.
- Altare för brännoffer har återskapats i metall.

SYDRIKET – REHABEAM

Men i kung Rehabeams femte regeringsår drog kung Shishak av Egypten upp mot Jerusalem. Han tog skatterna i Herrens hus och skatterna i kungapalatset. Alltsammans tog han. Han tog också de sköldar av guld som Salomo hade låtit göra.

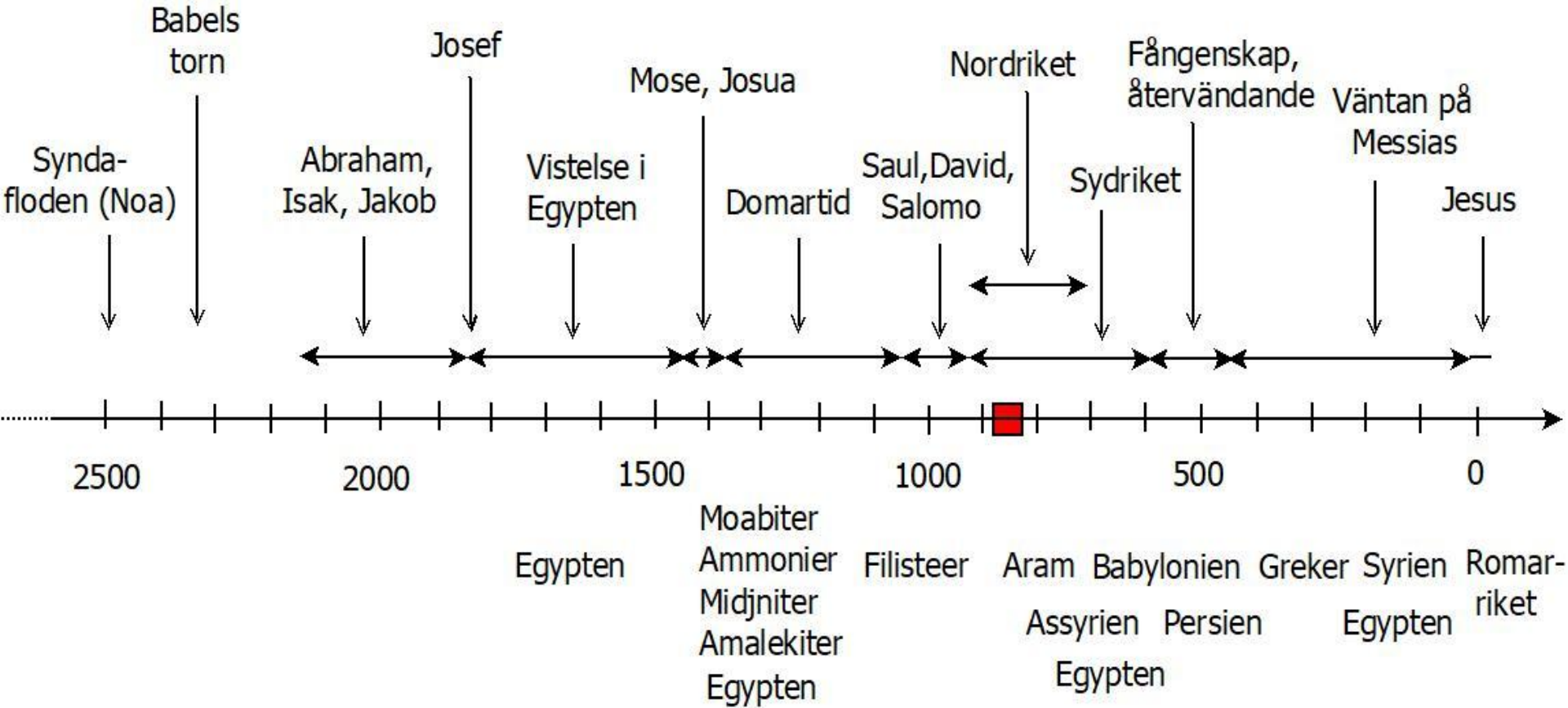
1 Kung 14:25-26

SYDRIKET – REHABEAM

- Vägginnskription från Karnaktemplet i Egypten:
- Farao Sishaks gud Amon-Ra leder bort fångar.
- Dessa fångar har kananeiska ortnamn uppskrivna ovanför sig.
- Minst 43 ortnamn omnämnda i Bibeln.

NORDRIKET – OMRI OCH AHAB

NORDRIKET – OMRI OCH AHAB

Kungen i Moab gör uppror mot kungen i Israel (son till Ahab, sonson till Omri):

Mesha, kungen i Moab som hade stora fårhjordar, hade betalat i skatt till Israels kung 100 000 lamm och ull av 100 000 baggar. Men när Ahab var död **gjorde Moabs kung uppror mot Israels kung.**

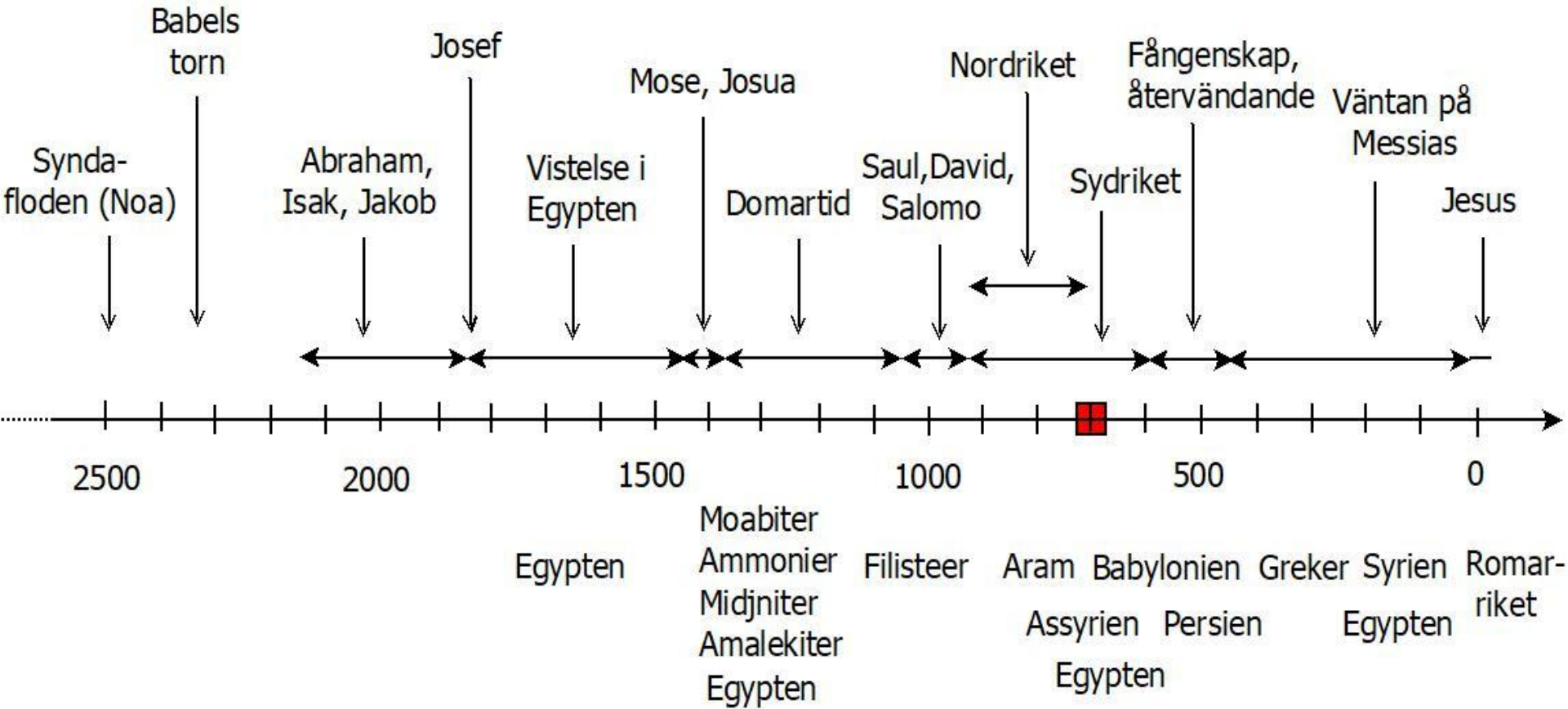
2 Kung 3:4-5

NORDRIKET – OMRI OCH AHAB

- **Meshastelen** från mitten av 800-talet f Kr
- Rest av moabitiske kungen Mesha.
- Till minne av ett uppror mot Israels kung.
- Kungarnamn **Omri** och **Ahab** nämns.

SYDRIKET – ASSYRISKT ANFALL

SYDRIKET – ASSYRISKT ANFALL

I kung Hiskias fjortonde regeringsår drog Assyriens kung Sanherib upp och angrep alla befästa städer i Juda och intog dem. ... Men kungen av Assyrien sände i väg ... en stor här mot kung Hiskia i Jerusalem. Dessa drog upp och kom till Jerusalem. ... Vad som mer finns att säga om Hiskia och alla hans bedrifter, om hur han anlade dammen och vattenledningen och ledde vatten in i staden, det är skrivet i Juda kungars krönika

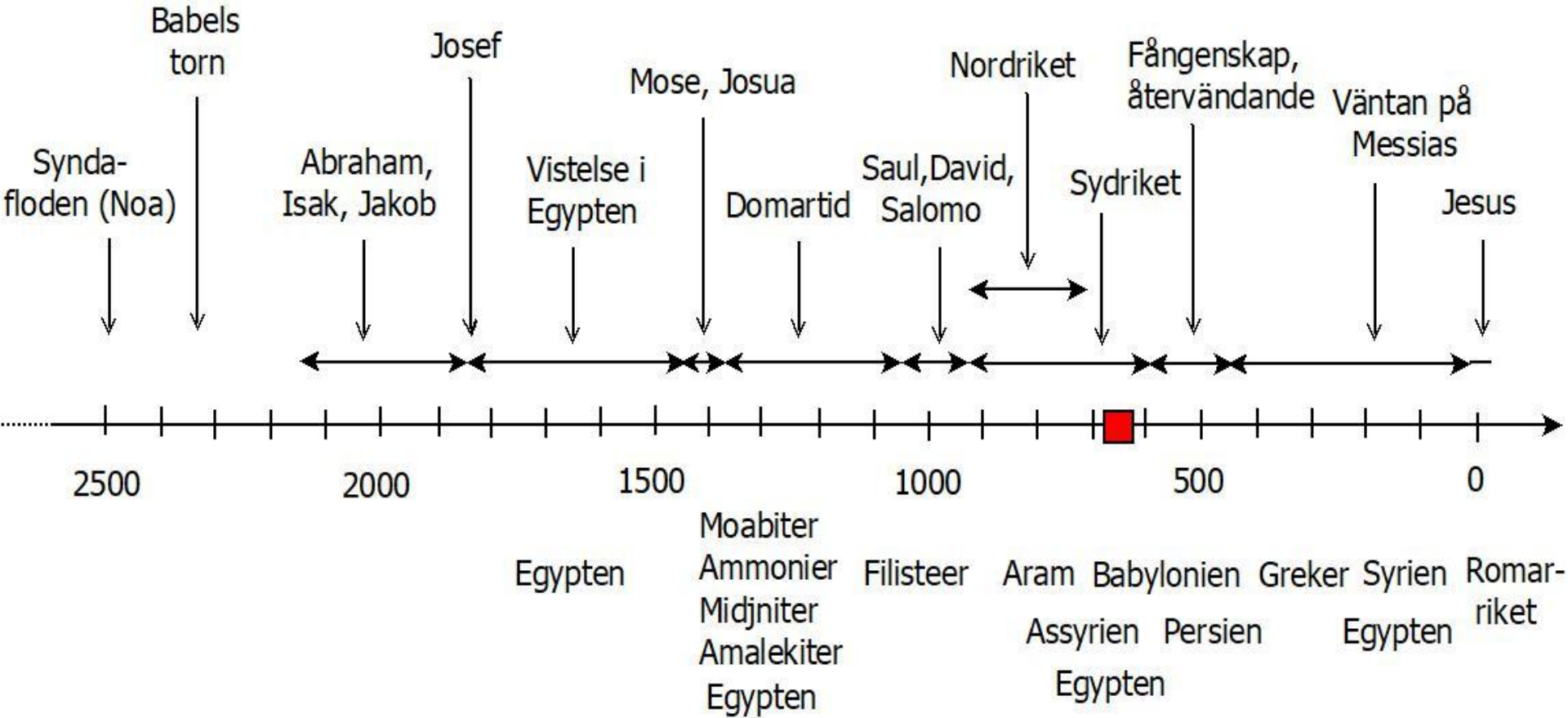
2 Kung 18:13, 17, 20:20

SYDRIKET – ASSYRISKT ANFALL

- **Hiskias tunnel** (Siloamtunneln) framgrävd i gamla Jerusalem.
- I **Sanheribs prisma** nämner kungen att 46 befästa judiska städer intagits.
- Vidare har han ”stängt in Hiskia som en fågel i en bur”.
- Därefter en **talande tystnad!!**

ÄLDSTA BEVARADE BIBELVERSERNA

ÄLDSTA BEVARADE BIBELVERSERNA

Herren välsigne dig och bevara dig. Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig. Herren vände sitt ansikte till dig och give dig frid.

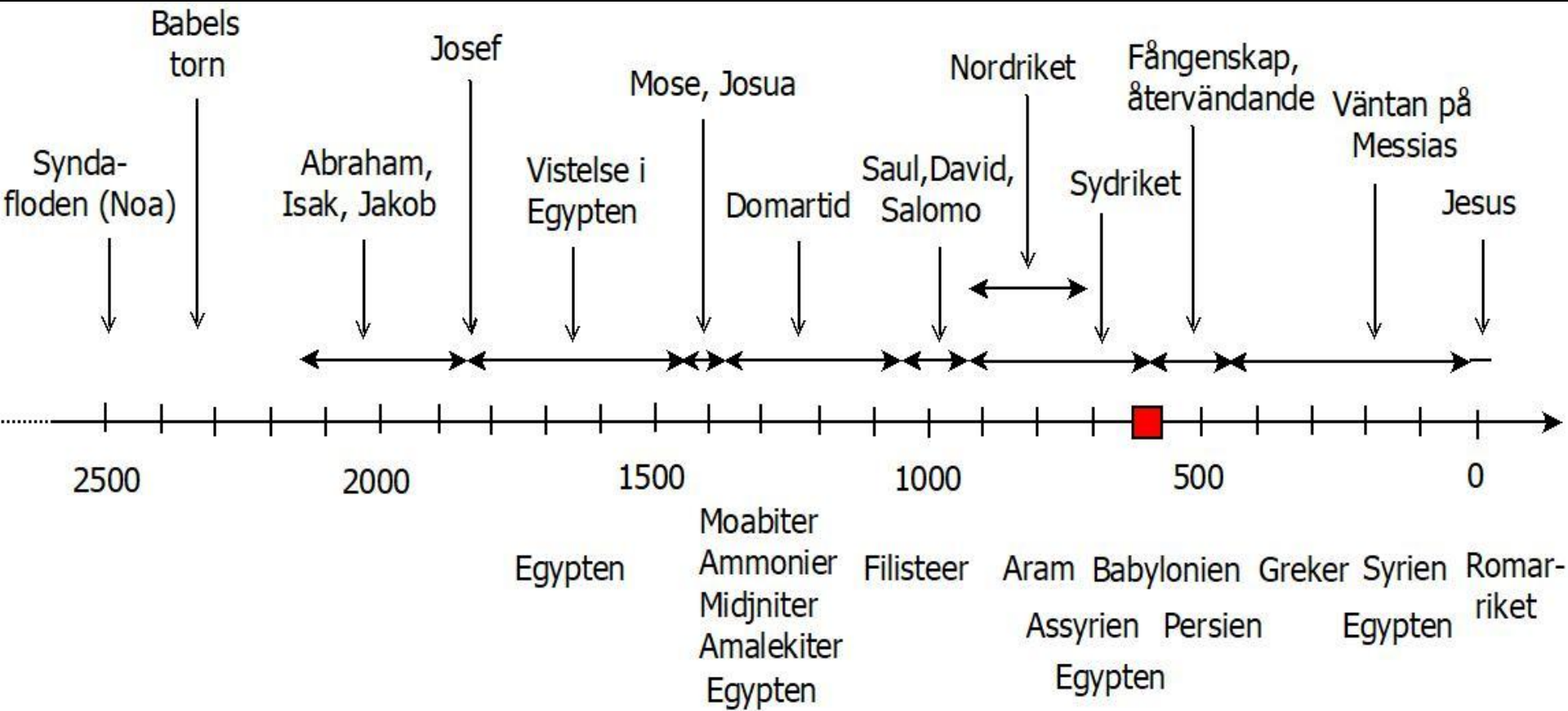
4 Mos 6:24-26

ÄLDSTA BEVARADE BIBELVERSERNA

- Arkeologisk utgrävning 1980 i gravkammare i Hinnoms dal utanför Jerusalem.
- Fann **två silverrullar** med den **prästerliga välsignelsen**.
- Trolig datering runt år **600 f Kr.**

SYDRIKET FALLER – BABYLONISK ATTACK

SYDRIKET FALLER – BABYLONISK ATTACK

Vid den tiden drog den babyloniske kungen Nebukadnessars tjänare upp mot Jerusalem och staden blev belägrad. Babels kung Nebukadnessar kom till staden medan hans tjänare belägrade den. Då gav sig Juda kung Jojakin åt kungen av Babel med sin mor och med sina tjänare, sina befälhavare och hovmän. Babels kung tog honom till fånga i sitt åttonde regeringsår. ... Men Babels kung gjorde Jopakins farbror Mattanja till kung i hans ställe och ändrade hans namn till Sidkia.

2 Kung

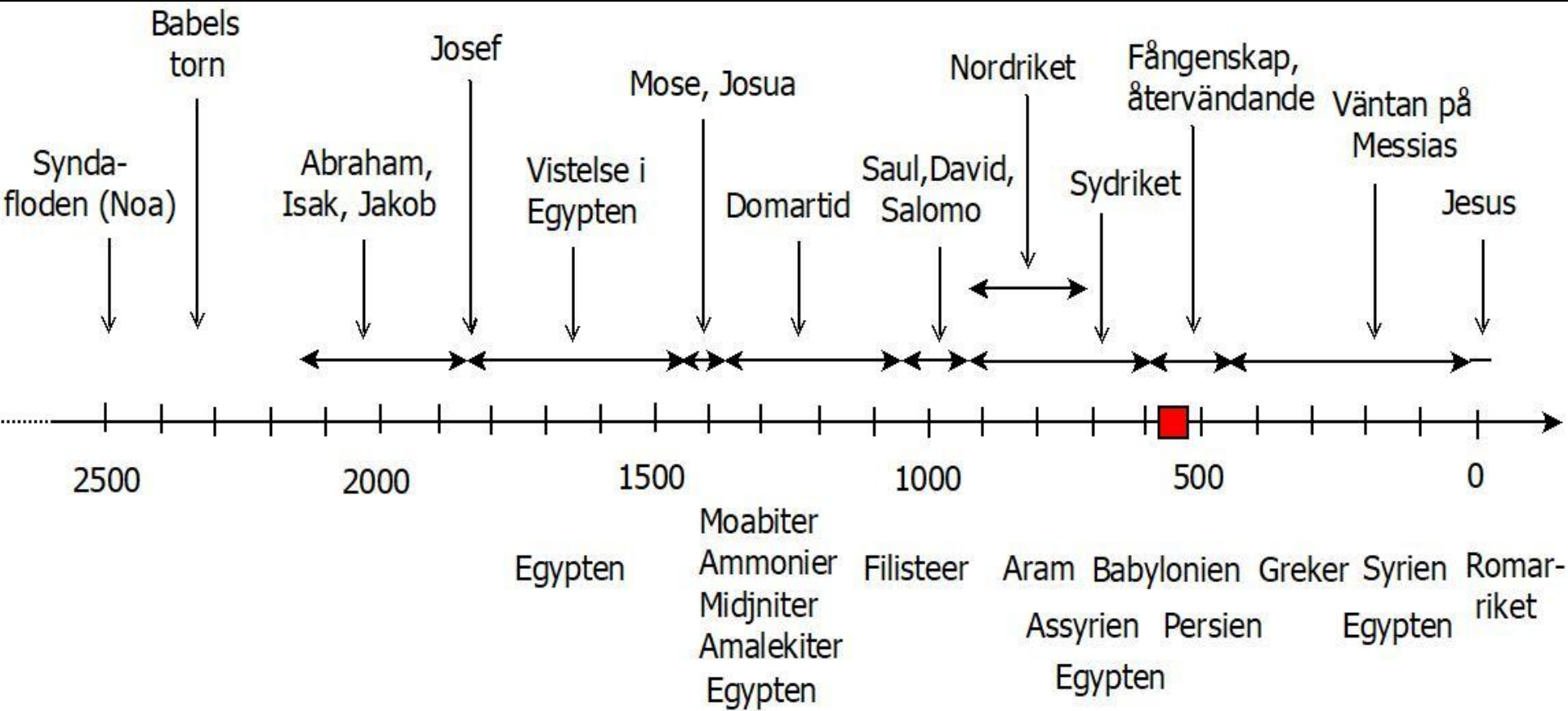
25:10-12, 17

SYDRIKET FALLER – BABYLONISK ATTACK

- Lertavla med Babylonisk krönika.
- Beskriver Nebukadnessars andra deportation av judar 597 f Kr.
- Judiske kungen Jojakin nämnd.
- Istället utsåg Nebukadnessar ”en ny kung” (= Sidkia).

BABYLONISK FÅNGENSKAP - DANIEL

BABYLONISK FÅNGENSKAP - DANIEL

Kung Belshassar ordnade en stor festmåltid för sina tusen stormän och drack vin med dem. ... I samma stund visade sig fingrar som av en människohand som skrev på den vitkalkade väggen mitt emot den stora ljusstaken i kungens palats, och kungen såg handen som skrev. Kungen sade till de vise i Babel: "Den som kan läsa den skriften och ge mig dess tydning ska bli klädd i purpur, få en guldkedja runt sin hals och styra som den tredje i riket".

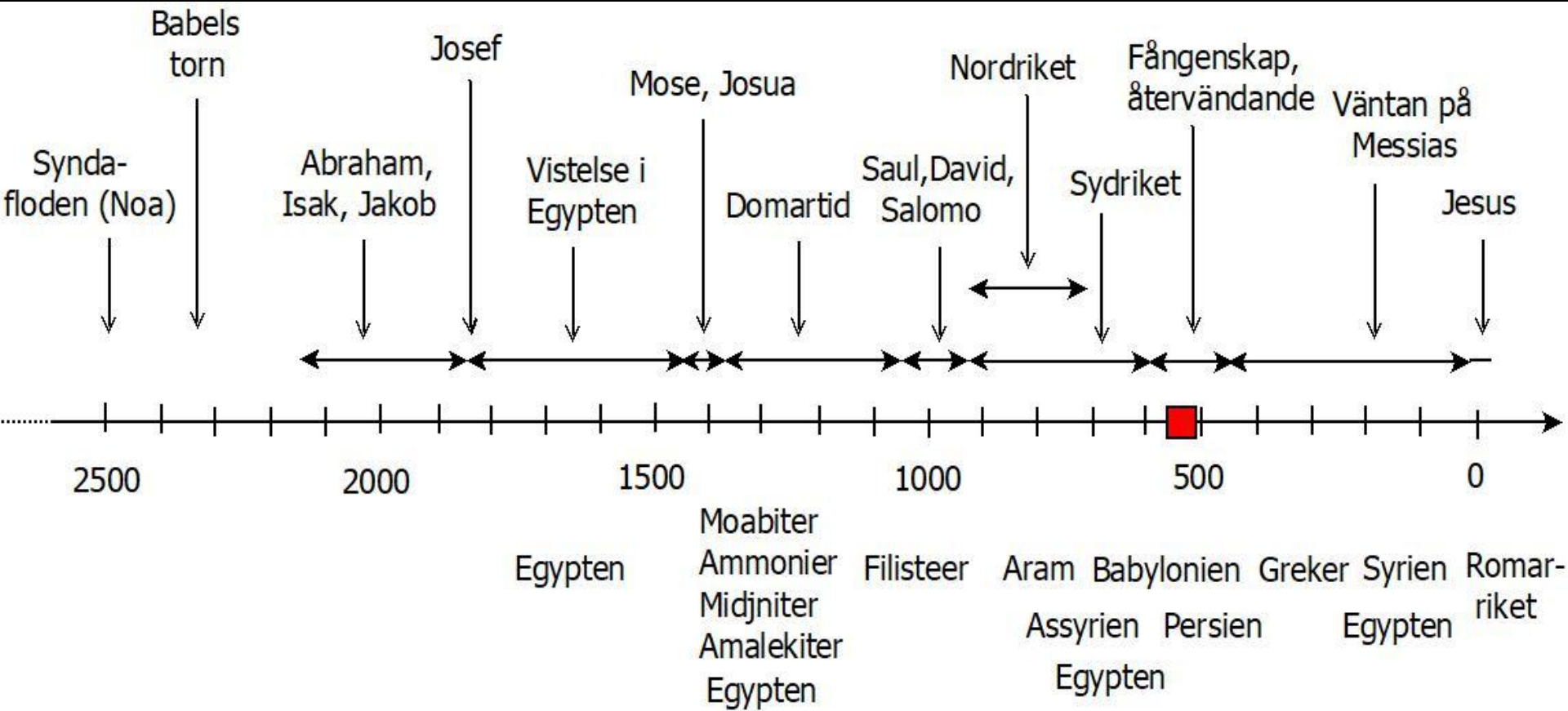
Dan 5:1,5,7

BABYLONISK FÅNGENSKAP - DANIEL

- Nabonidus cylinder med babylonisk kilskrift.
- Nämner att Belshassar var son till Nabonidus.
- De två **samregerade** vissa år.
- Därför blev Daniel erbjuden att bli **tredje mannen i riket**.

ÅTERVÄNDANDE FRÅN FÅNGENSKAP

ÅTERVÄNDANDE FRÅN FÅNGENSKAP

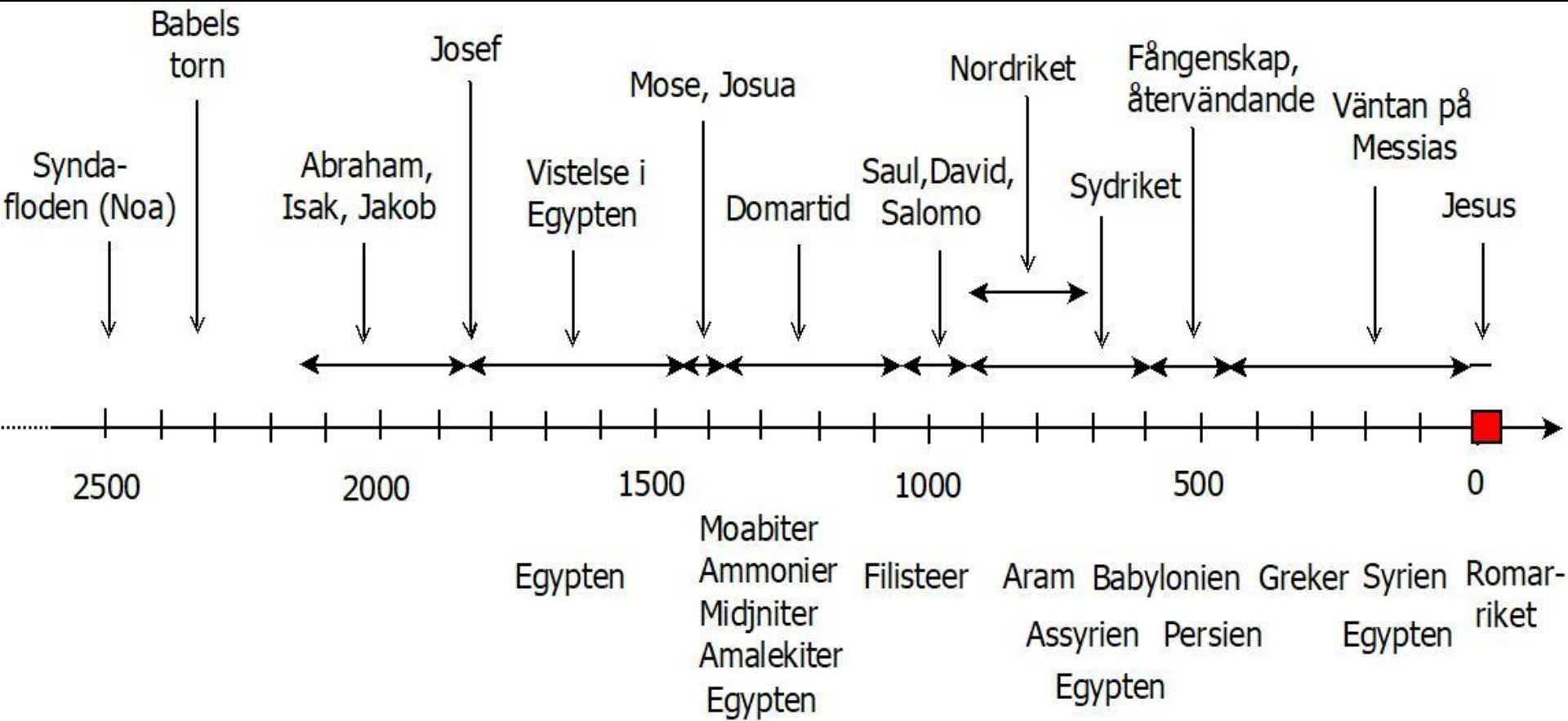
”Så säger **Koresh, kung av Persien**: Herren, himlens Gud, har gett mig alla riken på jorden, och han har befallt mig att bygga ett hus åt honom i Jerusalem i Juda. **Den bland er som tillhör hans folk ska bege sig upp till Jerusalem i Juda för att bygga upp Herrens, Israels Guds hus, och hans Gud ska vara med honom. Han är den Gud som bor i Jerusalem.**” *Esra 1:1-3*

ÅTERVÄNDANDE FRÅN FÅNGENSKAP

- Koresh cylinder
- Lercylinder med kilskrift
- Berättar att perserkungen Koresh får i uppdrag av "lokala gudar":
- Att låta judarna återvända hem och ta med tempelkärlen.

JESU TID

FYND FRÅN JESU TID

- Miljön
 - Skattskrivningar omnämnda på papyrusdokument
 - Synagogor från Jesu tid
 - Fiskebåt från Jesu tid
- Personer
 - Mynt med Quirinius - prokonsul i Syrien och Kilikien
 - Sten med "... Pontius Pilatus, Prefekt i Juda ..."
 - Benskrin från Jerusalem med namnet Kajafas

SLUTSATS

Arkeologin bekräftar Bibelns trovärdighet!

REFERENSER

- Dever, William G. What did the biblical writers know and when did they know it? What archaeology can tell us about the reality of ancient Israel. Eerdmans, Michigan, 2002.
- **Gärdeborn, Anders. Mästerdirigentens verk. Lignum förlag, Västerås, 2017.**
- Hoffmeyer, James K. Israel in Egypt. Evidence for the authenticity of the Exodus tradition. Oxford University Press, Oxford, 1996.
- Kitchen, K.A. On the reliability of the Old Testament. Eerdmans, Michigan, 2003.

4. Är Bibeln innehåll
konsekvent? Profetior?

Profetian om Jesus blir tydligare och tydligare...

Son till Abraham	1 Mos 22:18	"I din avkomma skall alla jordens folk bli välsignade"
Son till Jakob	4 Mos 24:19	"Ur Jakob skall en härskare komma"
Judas stam	1 Mos 49:10	"Spiran skall inte vika från Juda, inte härskarstavan från hans fötter"
Isais släkt	Jes 11:1	"Men ett skott skall skjuta upp ur Isais avhuggna stam"
Davids släkt	Jer 23:5	"... då jag ska låta en rättfärdig telning växa upp åt David. Han skall regera som kung ..."
Född i Betlehem	Mika 5:2	"Men du, Betlehem Efrata, ..., från dig skall det åt mig komma en som skall härska i Israel"

Dan 9:25 ”... Från den tid då ordet gick ut att Jerusalem skulle återställas och byggas upp till dess den Smorde Fursten kommer, skall det gå sju veckor och sextiotvå veckor. ... Men efter de sextiotvå veckorna skall den Smorde förgöras, helt utblottad”.

Dan 9:25 ”... Från den tid då ordet gick ut att Jerusalem skulle återställas och byggas upp till dess den Smorde Fursten kommer, skall det gå sju veckor och sextiotvå veckor. ... Men efter de sextiotvå veckorna skall den Smorde förgöras, helt utblottad”.

$$445 \text{ f.Kr.} + 7*7 + 62*7 = 38 \text{ e.Kr.}$$

Jesaja 53

Film

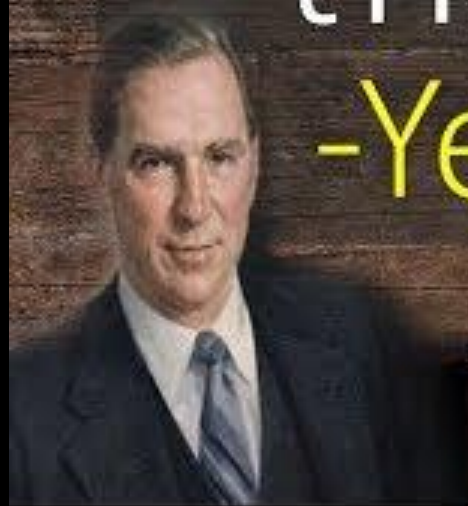
Vi visar från 6:30 i filmen

1. Can we prove the Bible?
(Dr. Chuck Missler)

<https://www.youtube.com/watch?v=mx0Lq-l73kg>

Can we Prove the Bible?

-Yes We Can! 1/3

Man (is) appointed mortal sorrow; (but) the blessed God shall
come down teaching His death shall bring the despairing
comfort and rest

Människan är bestämd till dödlig sorg; (men) den välsignade
Guden kommer att komma ner för att undervisa att Hans död
ska ge de förtvivlade tröst och vila

5. Samtal i smågrupper

Frågor under samtal i grupper

1. Vilka frågor har du utifrån vad du hört?
2. Vilka frågor har du från andra utifrån dagens tema?
3. Varför tror du att Bibeln fick en kanon?
4. Tror du att de tidiga kopiorna är viktiga för att människor ska tro på Bibeln?
5. Hur starka anser du att de arkeologiska fynden är?
6. Tror du att de uppfyllda profetiorna är viktiga för att övertyga människor om Bibelns trovärdighet.
7. Vilka frågor har du till Göran Lennartsson den 16/3 (angående Bibeln och arkeologi).

6. Avslutning

Välkommen till:

- Lördag 16 mars 11-13 Göran Lennartsson
- Onsdag 10 april 19-21
- Söndag 5 maj 11:00 Sven Almkvist
- Onsdag 22 maj 19-21